

Hanna Derewlana
Beata Wosińska

Badanie gotowości szkolnej

© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o. 2010
ISBN 978-83-267-0311-9
Wydanie drugie zmienione
Warszawa 2011

Opracowanie redakcyjne: Anna Boboryk, Ewa Wilczyńska.
Redakcja językowa: Monika Hałucha-Adamko,
Renata Wasilewska, Ewa Wilczyńska.
Zdjęcia na okładce: Prawa autorskie do zdjęcia lightpoet 2011, wykorzystano,
zgodnie z licencją Shutterstock, Inc. (I), Maciej Wróbel (IV).
Projekt okładki: Agnieszka Cieślukowska.
Opracowanie graficzne: Agnieszka Cieślukowska.
Realizacja projektu graficznego: Katarzyna Bielejewska, Iwona Gałuszka.

Nowa Era Sp. z o.o.
Al. Jerozolimskie 146D, 02-305 Warszawa
tel.: 22 570 25 80; faks: 22 570 25 81
infolinia: 801 88 10 10 (z telefonów stacjonarnych)
58 721 48 00 (z telefonów komórkowych)
www.nowaera.pl, e-mail: nowaera@nowaera.pl

1/03/11

Druk i oprawa: Drukarnia Księży Werbistów
Publikacja została wydrukowana na papierze offsetowym Speed-E Offset 80 g
i na tekturze Arktika 215 g produkcji International Paper – Kwidzyn S.A.
Papier certyfikowany, pochodzący z zasobów odnawialnych, wg norm FSC
(Forest Stewardship Council).

Spis treści

Wstęp	4
1. Charakterystyka arkusza indywidualnego i zbiorczego do przeprowadzenia badań diagnostycznych	6
2. Propozycja arkusza indywidualnego do badania gotowości szkolnej dziecka ...	10
3. Propozycja arkusza zbiorczego do badania gotowości szkolnej	20
4. Przykłady ćwiczeń do zbadania wybranych umiejętności i wiadomości dzieci z wykorzystaniem pakietów wydawnictwa Nowa Era – diagnoza wstępna	28
5. Sposoby przekazywania rodzicom informacji o wynikach badań gotowości szkolnej (po diagnozie wstępnej)	36
6. Struktura indywidualnego programu wspierająco-korygującego dla dzieci wymagających wspomagania	39
7. Przykłady ćwiczeń do zbadania wybranych umiejętności i wiadomości dzieci z wykorzystaniem wybranych pakietów wydawnictwa Nowa Era – diagnoza końcowa	43
8. Sposoby przekazywania rodzicom informacji o wynikach badań gotowości szkolnej (po diagnozie końcowej)	53
9. Literatura wspomagająca nauczyciela w dokonywaniu rzetelnej diagnozy pedagogicznej dziecka w wieku przedszkolnym	56

Efektywne badanie gotowości szkolnej to sukces edukacyjny dziecka

Wstęp

Zmiany w systemie oświaty wyznaczają nowe kierunki pracy nauczyciela wychowania przedszkolnego. Wynika to przede wszystkim z obniżenia wieku szkolnego. Z troski o efektywne przygotowanie młodszych dzieci do podjęcia nauki w szkole wypływa duża odpowiedzialność nauczyciela w aspekcie planowania i organizacji przemyślanych oraz zróżnicowanych działań wychowawczo-dydaktycznych. Działania te mają bowiem zapewnić optymalne wspomaganie rozwoju dzieci z uwzględnieniem ich możliwości, potrzeb i zainteresowań.

Obowiązująca od 1 września 2009 r. nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego ukazuje model dziecka kończącego przedszkole przez dokładne określenie wymagań w stosunku do niego w zakresie wiadomości, umiejętności i postaw. Aby dziecko osiągnęło sukces szkolny, należy jak najwcześniej rozpoznać jego możliwości we wszystkich sferach rozwojowych i zapewnić mu odpowiednie wsparcie. W podstawie programowej podkreślono wagę tego działania przez wskazanie w uwagach o realizacji nowych zadań dla nauczycieli przedszkoli. Dotyczą one obowiązkowego *przeprowadzenia analizy gotowości do podjęcia nauki w szkole z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie pierwszej szkoły podstawowej*.

Zasadne stało się więc opracowanie **procedury wczesnego wspomagania dzieci oraz narzędzi diagnostycznych**, które ukierunkują pracę nauczycieli i ułatwią wykonanie tego zadania. Wyzwania tego podjęli się doradcy metodyczni Pracowni Edukacji Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej Łódzkiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego – Hanna Derewlana i Beata Wosińska. Opracowana koncepcja powstała na bazie doświadczeń autorek z wieloletniej pracy z nauczycielami oraz udziału w ogólnopolskich projektach: *6-latki u progu szkoły*, realizowanego przez Akademię Świętokrzyską, oraz *Diagnoza z zastosowaniem Skali SGS i wspomaganie dzieci pięcioletnich w osiąganiu gotowości do podjęcia nauki w szkole*, realizowanego przez Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.

W roku szkolnym 2008/2009 autorki opracowały i wdrożyły na terenie Łodzi projekt *Badanie osiągnięć dzieci kończących edukację przedszkolną*. W ramach tego przedsięwzięcia zespół zadaniowy w składzie: **Hanna Derewlana, Beata Wosińska – doradcy metodyczni; Sylwia Małyska, Anna Matusiak-Ziopaja, Joanna Świątek – nauczyciele przedszkoli; Lidia Fisiak, Anna Szczękulska, Barbara Winiarska – nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej**, opracował pilotażowe narzędzie zawierające wybrane wskaźniki do określenia poziomu przygotowania dzieci rozpoczynających naukę w klasie pierwszej szkoły podstawowej.

Narzędzie to zostało zastosowane w badaniach dzieci 5–6-letnich w maju 2009 r. w dwunastu łódzkich przedszkolach. Pozytywne opinie nauczycieli oraz zgłaszane przez nauczycieli potrzeby w aspekcie opracowania arkusza obserwacji do diagnozy wstępnej zachęciły autorki do opracowania całościowej strategii związanej z diagnozowaniem i wspieraniem rozwoju dzieci przedszkolnych. Opracowana strategia wymaga zastosowania wszystkich etapów zaproponowanych działań, aby zapewnić skuteczne przygotowanie dzieci do roli uczniów.

Etapy wdrażania strategii:

1. Przeprowadzenie badań wstępnych na podstawie pakietów lub publikacji „Badanie gotowości szkolnej. Karty do diagnozowania”.
2. Wypełnienie arkuszy indywidualnych i arkusza zbiorczego.
3. Analiza wyników badań wstępnych.
4. Wyznaczenie kierunków wspierania rozwoju dziecka z uwzględnieniem pracy indywidualnej, zespołowej i z całą grupą (na podstawie arkusza indywidualnego).
5. Określenie kierunków pracy z grupą (na podstawie arkusza zbiorczego).
6. Poinformowanie rodziców o wynikach badań wstępnych.
7. Opracowanie indywidualnych programów wspierająco-korygujących dla dzieci wymagających wspomagania (na podstawie struktury programu).
8. Przeprowadzenie badań końcowych na podstawie pakietów lub publikacji „Badanie gotowości szkolnej. Karty do diagnozowania”.
9. Wypełnienie arkuszy indywidualnych i arkusza zbiorczego.
10. Analiza wyników badań końcowych.
11. Przekazanie rodzicom informacji zwrotnych o postępach i osiągnięciach dziecka w zakresie gotowości szkolnej w formie ustnej oraz pisemnej.
12. Wyznaczenie kierunków pracy na kolejny rok szkolny (z uwzględnieniem wyników diagnozy).

Propozycje narzędzi diagnostycznych znajdują Państwo w publikacji „Badanie gotowości szkolnej. Karty do diagnozowania”. Publikacja zawiera karty do diagnozy wstępnej i końcowej. Poza tym na stronie internetowej www.nowaera.pl są zamieszczone propozycje zabaw służących obserwacji zachowań i rozwoju dzieci.

Charakterystyka arkusza indywidualnego i zbiorczego do przeprowadzenia badań diagnostycznych

Arkusz indywidualny jest przeznaczony do gromadzenia informacji o rozwoju dziecka, które umożliwią nauczycielom ustalenie poziomu gotowości szkolnej na początku i na końcu roku szkolnego. Obejmuje on wszystkie sfery rozwojowe: społeczno-emo-cjonalną, fizyczną i poznawczą. Do każdej sfery dobrano wskaźniki odpowiednie do wymagań określonych w poszczególnych obszarach podstawy programowej wychowania przedszkolnego. W ostatniej kolumnie opracowanego w formie tabeli narzędzia wskazano obszar lub wymaganie z podstawy programowej, z której wynika podany wskaźnik. W arkuszu obserwacji wykorzystano część sprawdzonych wskaźników wypracowanych przez **zespół zadaniowy**, koordynowany przez autorki, w ramach projektu *Badanie osiągnięć dzieci kończących edukację przedszkolną*. W niektórych przypadkach zostały one zmodyfikowane i doprecyzowane. Autorki uznały także za konieczne wzbogacenie arkusza o nowe wskaźniki w celu uwzględnienia wszystkich obszarów podstawy programowej.

Wskaźniki zaproponowane do badań wstępnych i końcowych są jednakowe, aby umożliwić porównanie osiągnięć dziecka i zaobserwować jego postępy w ciągu roku.

W rozwoju społeczno-emocjonalnym wyróżniono dwa obszary: samodzielność i funkcjonowanie w grupie, a do ich zbadania dobrano 14 wskaźników.

W rozwoju fizycznym uwzględniono sprawność ruchową i sprawność manualną, wytyczając 11 wskaźników.

Najszerzej opracowano rozwój poznawczy. Podzielono go na sześć obszarów: mowa, percepcja wzrokowa, percepcja słuchowa, pamięć i uwaga, myślenie oraz rozumowanie matematyczne. Do badania tych obszarów skonstruowano 34 wskaźniki.

W arkuszu uwzględniono także wskaźniki pozwalające sprawdzić, czy dzieci opanowały wybrane wiadomości z podstawy programowej, dotyczące m.in. świata przyrody czy wiedzy z zakresu wychowania patriotycznego.

W opracowanym narzędziu przewidziano również miejsce na wpisanie spostrzeżeń dotyczących zainteresowań, uzdolnień oraz umiejętności dziecka wykraczających poza podstawę programową. Informacje te są bowiem niezbędne do indywidualizacji procesu kształcenia w celu stymulowania rozwoju dziecka.

Aby ułatwić nauczycielom projektowanie działań po diagnozie wstępnej, na końcu arkusza wyznaczono miejsce na wpisanie kierunków pracy w aspekcie korygowania, wspierania i rozwijania potencjału danego dziecka.

Wskazane jest na koniec, aby rodzic potwierdził swoim podpisem uzyskanie informacji o wynikach diagnozy jego dziecka.

Arkusze zbiorczy jest przeznaczony do gromadzenia informacji na temat poziomu wiadomości, umiejętności oraz prezentowanych postaw całej grupy. Nauczyciel pozyskuje te informacje przez analizę arkuszy indywidualnych. Arkusz zbiorczy obejmuje te same obszary i wskaźniki co indywidualny.

Na końcu arkusza uwzględniono miejsce na sformułowanie wniosków do zaprojektowania efektywnych działań z grupą na podstawie analizy badań wstępnych oraz wniosków do wytyczenia kierunków pracy wychowawczo-dydaktycznej na kolejny rok szkolny w aspekcie badań końcowych.

Instrukcja do przeprowadzenia badań z wykorzystaniem arkusza indywidualnego

Terminy badań:

- ▶ diagnoza wstępna – wrzesień–październik
- ▶ diagnoza końcowa – kwiecień

Organizacja badań:

Informacje dotyczące gotowości szkolnej w zakresie rozwoju społeczno-emocjonalnego należy gromadzić na podstawie kontaktów indywidualnych oraz obserwacji funkcjonowania dziecka w grupie rówieśniczej w ramach:

- ▶ zabaw dowolnych,
- ▶ zabaw inicjowanych przez nauczyciela,
- ▶ zajęć dydaktycznych,
- ▶ zajęć ruchowych,
- ▶ wycieczek,
- ▶ uroczystości,
- ▶ prac użytecznych itp.

Informacje dotyczące gotowości szkolnej w zakresie sprawności ruchowej nauczyciel powinien pozyskać przez obserwację dziecka podczas zabaw ruchowych, ćwiczeń gimnastycznych organizowanych w różnych miejscach (sala gimnastyczna, ogród przedszkolny), a w przypadku sprawności manualnej – przede wszystkim podczas zabaw manipulacyjnych i konstrukcyjnych.

Informacje dotyczące gotowości szkolnej w aspekcie rozwoju poznawczego można gromadzić w ramach obserwacji dziecka oraz przez analizę jego wytworów w trakcie organizowanych przez nauczyciela zabaw i zajęć dydaktycznych. W przypadku badania słuchu fonologicznego oraz sprawdzania poprawności wybrzmiewania głosek niezbędne jest przeprowadzenie badań indywidualnych. Przy pozostałych wskaźnikach sugeruje się obserwację dziecka w trakcie pracy indywidualnej lub w małych zespołach. Wskazane jest wówczas przemyślenie organizacji badań pod kątem zapewnienia warunków do samodzielnej pracy.

Skala:

- ▶ **A** – dziecko samodzielnie/starannie/dokładnie/precyzyjnie/sprawnie/bezbłędnie wykonuje określone wskaźnikiem czynności, jego działania wskazują na to, że badana umiejętność została ukształtowana;
- ▶ **B** – dziecko samodzielnie wykonuje określone wskaźnikiem czynności, popełniając pojedyncze/nieznaczne/niewielkie/drobne błędy, jego działania wskazują na to, że badaną umiejętność należy doskonalić;
- ▶ **C** – dziecko podejmuje próby samodzielnego wykonania zadania lub oczekuje wsparcia/wykonuje czynności nieprecyzyjnie/niedokładnie/niestarannie/popełnia błędy, jego działania wskazują na to, że badana umiejętność jest w fazie kształtowania, należy ją rozwijać;
- ▶ **D** – dziecko nie podejmuje określonych wskaźnikiem czynności samodzielnie ani z pomocą nauczyciela lub wykonuje zadania niepoprawnie, jego działania wskazują na to, że badana umiejętność jeszcze nie występuje.

Sposoby odnotowywania spostrzeżeń:

- ▶ W tabeli ujmującej informacje dotyczące rozwoju społeczno-emocjonalnego, fizycznego i poznawczego nauczyciel stawia krzyżyk przy każdym wskaźniku w odpowiedniej kolumnie skali.
- ▶ W kolumnie „Uwagi” badający zapisuje dodatkowe spostrzeżenia o dziecku.
- ▶ Przy sprawdzaniu wiedzy ogólnej nauczyciel podkreśla opanowane przez dziecko umiejętności: w badaniu wstępnym – kolorem czerwonym, w badaniu końcowym – kolorem niebieskim.
- ▶ Dodatkowe informacje o dziecku (zainteresowania, uzdolnienia, umiejętności wykraczające poza podstawę programową wychowania przedszkolnego) nauczyciel wpisuje w wyznaczonym miejscu w trakcie całorocznej obserwacji.
- ▶ Wnioski do pracy indywidualnej badający zapisuje po badaniu wstępnym, a do pracy na przyszły rok – po badaniu końcowym.

Metody i narzędzia badań:

Główną metodą badań jest obserwacja (oznaczona w kolumnie „metody lub narzędzia badań” literą **O**). Należy jej dokonywać kilkakrotnie w różnych sytuacjach, biorąc pod uwagę ten sam wskaźnik.

Można też stosować inne metody, np. analizę wytworów czy wywiad.

Do zbadania stopnia opanowania wybranych umiejętności przewidziano także wykorzystanie kart pracy zawartych w publikacji „Badanie gotowości szkolnej. Karty do diagnozowania” (w kolumnie „metody lub narzędzia badań” oznaczone literą **K**).

Instrukcja do wypełnienia arkusza zbiorczego

Arkusz zbiorczy należy wypełnić dwukrotnie – po raz pierwszy bezpośrednio po badaniu wstępnym, kolejny raz – po diagnozie końcowej. Nauczyciel sumuje indywidualne

wyniki dzieci związane z każdym wskaźnikiem i określa je w sposób ilościowy oraz procentowy.

W kolumnie **N** wpisuje liczbę dzieci, które opanowały określone wiadomości, umiejętności oraz postawy na poszczególnych poziomach skali.

W kolumnie **%** określa, jaki odsetek dzieci osiągnął dany wskaźnik.

Do zbadania wybranych wskaźników proponujemy wykorzystanie publikacji „Badanie gotowości szkolnej. Karty do diagnozowania” oraz ćwiczeń i zadań zawartych w pakietach wydawnictwa Nowa Era (w zależności od wyboru pakietu):

w badaniach wstępnych:

pakiet dla pięciolatka:

▶ **Entliczek, pentliczek:**

Książka dla starszego przedszkolaka,
Kajecik cz. 1,
Wycinanki-składanki cz. 1;

pakiety dla sześciolatka:

▶ **Bawię się i działam:**

Wycinanki sześciolatka cz. 1, 2,
Lubię rysować i kolorować – ćwiczenia grafomotoryczne,
Papierowe składanki,

▶ **Przygotowuję się do szkoły:**

Karty pracy sześciolatka cz. 1, 2,
Książka sześciolatka;

w badaniach końcowych:

▶ **Entliczek, pentliczek:**

Książka dla starszego przedszkolaka,
Kajecik cz. 2,
Wycinanki-składanki cz. 2;

pakiety dla sześciolatka:

▶ **Bawię się i działam:**

Wycinanki sześciolatka cz. 3, 4,
Lubię rysować i kolorować – ćwiczenia grafomotoryczne,
Papierowe składanki,

▶ **Przygotowuję się do szkoły:**

Karty pracy sześciolatka cz. 3, 4,
Książka sześciolatka.